

СУТНІСТЬ ТА СУБСИСТЕМИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ЗЕРНА

ESSENCE AND SUBSYSTEMS OF ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISM OF GRAIN MARKET FUNCTIONING

У статті з'ясовано економічну сутність, функції, принципи, вимоги та основні характеристики організаційно-економічного механізму функціонування ринку зерна, виявлено особливості його розбудови, обґрунтовано субсистеми організаційно-економічного механізму функціонування ринку зерна та етапи його формування. Зокрема, обґрунтовано організаційно-економічний механізм функціонування ринку зерна: це складне комплексне системно-структурне утворення, спрямоване на регулювання організаційних та економічних дій, що зумовлює синтез державного регулювання зерновиробництва, інноваційних технологій та саморегулювання за допомогою взаємопов'язаних послідовних елементів і зв'язків, сукупності методів, важелів та інструментів впливу, що передбачає встановлення гармонійних інтеграційних, кооперативних партнерських зв'язків між його функціональними модулями й структурними субсистемами та підтримку усіх учасників ринку.

Ключові слова: ринок зерна, організаційно-економічний механізм, субсистеми організаційно-економічного механізму функціонування ринку зерна, етапи розбудови.

В статті вияснені економічна сутність, функції, принципи, вимоги та основні характеристики організаційно-економічного механізму функціонування ринку зерна, виявлено особливості його розбудови, обґрунтовано субсистеми організаційно-економічного механізму функціонування ринку зерна та етапи його формування.

основные характеристики организационно-экономического механизма функционирования рынка зерна, выявлены особенности его развития, обоснованы subsystemы организационно-экономического механизма функционирования рынка зерна и этапы его формирования. В частности, обоснован организационно-экономический механизм функционирования рынка зерна: это сложное комплексное системно-структурное образование, направленное на регулирование организационных и экономических действий, которое обуславливает синтез государственного регулирования зернопроизводства, инновационных технологий и саморегулирования с помощью взаимосвязанных последовательных элементов и связей, совокупности методов, рычагов и инструментов влияния, что предусматривает установление гармоничных интеграционных, кооперативных партнерских связей между его функциональными модулями и структурными subsystemами и поддержку всех участников рынка.

Ключевые слова: рынок зерна, организационно-экономический механизм, subsystemы организационно-экономического механизма функционирования рынка зерна, этапы развития.

УДК 338.43. 339.1:633.1(477)

DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.58-6>

Казьмір В.А.

директор відокремленого структурного підрозділу «Могилів-Подільський технологіко-економічний фаховий коледж Вінницького національного аграрного університету»

Kazmyr Valentyna

Mohyliv-Podilskyi College of Technology and Economics of Vinnytsia National Agrarian University

The article clarifies the economic essence, functions, principles, requirements and main characteristics of the organizational and economic mechanism of the grain market, identifies the features of its development, and substantiates the subsystems of the organizational and economic mechanism of the grain market and the stages of its formation. In particular, it is substantiated that the organizational and economic mechanism of the grain market is a complex system-structural formation aimed at regulating organizational and economic actions, which determines the synthesis of state regulation of grain production, innovative technologies and self-regulation through interconnected sequential elements and connections. A set of methods, levers and tools of influence that involves the establishment of harmonious integration, cooperative partnerships between its functional modules and structural subsystems and support for all market participants. It is noted that currently, the situation on the grain market is characterized by the following organizational and economic problems: regulatory inconsistency, especially in the regulation of logistics chains, export channels, state support; lack of effective measures to implement targeted government programs to support grain producers and assist grain exporters; underdeveloped organizational, financial, investment, information mechanisms that help increase the competitiveness of grain producers; the presence of components of production, market, ancillary infrastructure that are poorly interconnected; unpreparedness of grain market participants for new conditions of cooperation, partnership, integration, cooperation; insufficient stimulation of the development of sales channels, logistics chains and connections between market participants. It is proved that the organizational and economic mechanism of the grain market cannot exist as a closed system; it is a changing dynamic open system that adapts to the influence of various internal and external factors that may hinder or limit its development, and to ensure organizational and economic stability. The mechanism of functioning of the grain market there is a need for its transformation and adaptation in order to strengthen existing growth points, increase competitive advantages and use the potential and new export opportunities.

Key words: grain market, organizational and economic mechanism, subsystems of organizational and economic mechanism of grain market functioning, stages of development.

Постановка проблеми. Зернові культури вважаються важливим джерелом експортних надходжень, забезпечення й підтримки на належному рівні продовольчої безпеки держави, цінною кормовою базою для тваринницької галузі. Загострення міжнародної та внутрішньої конкурентної боротьби на зерновому ринку пояснює важливість вирішення проблеми щодо гармонізації інтересів учасників ринку зерна, нарощення конкурентних переваг, збалансованості логістичних ланцюгів, ефективності інформаційної підтримки, використання дієвих механізмів, інструментів, важелів впливу для забезпечення реалізації стратегічних

цілей розвитку вітчизняного ринку зерна. Проблема розбудови організаційно-економічного механізму функціонування вітчизняного ринку зерна за викликів та запитів сьогодення залишається невирішеною. Ситуація ускладнюється змінами макроекономічної ситуації, розбалансованістю зв'язків, міжрегіональними розбіжностями, обмеженістю та недоступністю державного фінансування, непрозорістю розподілу бюджетних коштів для більшості зерновиробників, суперечністю інтересів учасників ринку та низьким рівнем продовольчої безпеки. Усе це підтверджує актуальність, цінність та необхідність цієї наукової розробки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теоретичним підґрунтям досліджень сутнісних та змістових аспектів розбудови організаційно-економічного механізму функціонування ринку зерна та його субсистем стали обґрунтовані наукові розробки та пропозиції таких відомих дослідників, як Л. Гуцаленко, Г. Калетнік, С. Кваша, І. Кириленко, Ю. Лузан, В. Мазур, С. Мельник, Н. Правдюк, П. Саблук, І. Свиноус, Л. Ситник, О. Терещенко, О. Шпикуляк, О. Шпичак. Віддаючи належне їх науковим здобуткам, зауважимо, що низка важливих питань стосовно змістового наповнення, функцій, особливостей і субсистем організаційно-економічного механізму функціонування ринку зерна та етапів його модернізації і розбудови залишається не достатньо розробленою.

Постановка завдання. Метою статті є з'ясування економічної сутності, функцій, принципів, вимог та основних характеристик організаційно-економічного механізму функціонування ринку зерна, виявлення особливостей його розбудови, обґрунтування субсистем організаційно-економічного механізму функціонування ринку зерна та етапів його формування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нині ситуації на зерновому ринку притаманні такі організаційно-економічні проблеми:

- нормативно-правова неузгодженість, особливо у сфері регулювання логістичних ланцюгів, експортних каналів, державної підтримки;
- відсутність дієвих заходів з реалізації цільових державних програм щодо підтримки зерновиробників та сприяння експортерам зерна;
- нерозвиненість організаційних, фінансових, інвестиційних, інформаційних механізмів, що сприяють підвищенню конкурентоспроможності зерновиробників;
- наявність компонентів виробничої, ринкової, допоміжної інфраструктури, що слабо пов'язані між собою;
- неготовність учасників зернового ринку до нових умов співпраці, партнерства, інтеграції, кооперації;
- недостатнє стимулювання розвитку збутових каналів, логістичних ланцюгів та зв'язків між учасниками ринку.

Вищезначене підтверджує необхідність модернізації та розбудови організаційно-економічного механізму функціонування ринку зерна. Загалом зауважимо, що сам організаційно-економічний механізм вчені вважають складним та багатограним економічним утворенням. Причому науковці, розглядаючи його сутність, адаптують цю категорію до вирішення проблем власного дослідження, тому загально визнаного визначення не існує, що викликає певні труднощі для його дослідження. Для з'ясування економічної сутності, функцій, принципів та основних характеристик організаційно-еко-

номічного механізму функціонування ринку зерна, що є предметом наукових дискусій, розглянемо термін «механізм», який походить від грецької і перекладається як пристрій чи знаряддя. Найчастіше дослідники звертають увагу на те, що йому притаманні системність та комплексність дії. Розробляючи теорію економічної рівноваги на початку XIX століття, французький економіст О. Курно ввів в обіг економічної науки категорію «господарський механізм». Сьогодні визнані наукові авторитети П. Саблук, М. Малік, В. Валентінов окреслюють його «як систему, що приводить у рух економіку; як інтегровану систему економічних, організаційних, правових форм і методів управління народним господарством» [10, с. 201–203]. Отже, механізм як категорія є тим інструментом, що забезпечує поступальний розвиток об'єкта, на який спрямовано рушійну силу чинників зовнішнього середовища. Структура та зміст механізму зазнають змін у процесі розвитку суспільного виробництва [8, с. 40], тобто конкретній соціально-економічній системі притаманний власний механізм. Вже у другій половині XX століття великого поширення набув термін «економічний механізм». Так, Нобелівські лауреати Л. Гурвіч, Р. Майєрсон та Е. Маскін розглядали його як форму взаємодії (стратегічної гри) між різноманітними економічними суб'єктами. В економічному словнику знаходимо визначення економічного механізму як «сукупності методів та засобів впливу на економічні процеси та їх регулювання» [11, с. 239].

Цікаво, що поняття «організація» перекладається з латини як надання стрункості, досконалого вигляду якомусь явищу чи процесу, облаштування чогось, хоча деякі дослідники у своїх трактуваннях спираються на французьке слово “organization” – планомірний, продуманий устрій [2, с. 492]. Більшість науковців погоджується з тим, що «організація – це сукупність процесів або дій, що спрямовані на об'єднання елементів, частин у ціле, утворення життєздатної стійкої системи, для якої характерні внутрішня впорядкованість та взаємодія відносно незалежних частин цілого» [3, с. 18–20]. Враховуючи це, А. Сухорукова визначає організаційно-економічний механізм як «специфічну багатofункціональну і багатокomпонентну систему, яка складається з комплексу взаємозалежних блоків (елементів системи), що піддаються впливу зовнішніх і внутрішніх чинників, але таких, що утворюють певну цілісність, яка прагне у своєму функціонуванні до досягнення конкретних цілей» [4, с. 173]. І. Біла обґрунтовує, що організаційно-економічний механізм – це «система формування цілей та стимулів, які дають змогу перетворювати у процесі трудової діяльності динаміку матеріальних та духовних потреб суспільства у динаміку засобів виробництва та кінцевих результатів виробництва, які спрямовані на повне та ефек-

тивне задоволення цих потреб» [1]. Ю. Лисенко та П. Єгорова зазначають, що організаційно-економічний механізм – це «система формування цілей і стимулів, що дає змогу перетворювати в процесі трудової діяльності рух матеріальних і духовних потреб суспільства у рух засобів виробництва та його кінцевих результатів, спрямованих на задоволення платоспроможного попиту споживачів» [6, с. 87]. В. Козаченко трактує організаційно-економічний механізм як «інструмент управління, який є сукупністю управлінських елементів і способів їхньої організаційної, інформаційної, мотиваційної та правової підтримки, шляхом використання яких з урахуванням особливостей діяльності забезпечується досягнення певної мети заради чого, власне, і створюється відповідний механізм» [5]. Б. Погрищук окреслює організаційно-економічний механізм як «синтезуюче поняття, як сукупність організаційних та економічних форм і методів функціонування, регулювання та взаємодії усіх елементів господарської системи, спрямованих на досягнення кінцевого результату» [9], а Ю. Лузан стверджує, що «організаційно-економічний механізм є способом забезпечення реалізації вимог об'єктивних законів у процесі суб'єктивної людської діяльності» [7].

Таким чином, спираючись на проведене дослідження та зважаючи на завдання нашої наукової розвідки, доходимо висновку, що під організаційно-економічним механізмом функціонування ринку зерна слід розуміти складне комплексне системно-структурне утворення, спрямоване на регулювання організаційних та економічних дій, що зумовлює синтез державного регулювання зерновиробництва, інноваційних технологій та саморегулювання за допомогою взаємопов'язаних послідовних елементів і зв'язків, сукупності методів, важелів та інструментів впливу, що передбачає встановлення гармонійних інтеграційних, кооперативних партнерських зв'язків між його функціональними модулями й структурними підсистемами та підтримку усіх учасників ринку, задля сприяння сталому розвитку, який забезпечуватиме покращення якісного стану за рахунок збалансованого використання його внутрішніх резервів за непрогнозованого впливу чинників зовнішнього середовища та сприятиме досягненню бажаних економічних, соціальних, екологічних ефектів, зростанню організаційно-економічного потенціалу та нарощенню конкурентних переваг.

Доцільно наголосити на тому, що організаційно-економічний механізм функціонування ринку зерна не може існувати як замкнена система, він є мінливою динамічною відкритою системою, яка адаптується до впливу різноманітних внутрішніх та зовнішніх чинників, які можуть стримувати чи обмежувати його розвиток. З огляду на це організаційно-економічний механізм функціо-

нування ринку зерна має виконувати такі функції: формування сприятливого нормативно-правового поля для учасників зернового ринку; реалізація економічного потенціалу усіх учасників ринку; індикативне планування, стратегічне й програмне прогнозування; забезпечення партнерства, співпраці та конкуренції між учасниками ринку; економічне стимулювання; забезпечення продовольчої безпеки за допомогою формування страхових запасів зерна, вирішення соціальних проблем; забезпечення збалансованості та пропорційності між ринковими структурними сферами; формування оптимальних логістичних ланцюгів; раціональне використання державного протекціонізму; координація діяльності усіх учасників ринку задля підвищення їх конкурентоспроможності; стимулювання якісно нових технологій, впровадження інноваційних форм організації виробництва; розроблення та реалізація бюджетних цільових програм щодо підтримки вітчизняних зерновиробників в умовах поглиблення глобалізаційних процесів світового господарства; створення рівних економічних умов для усіх учасників ринку; високий рівень захисту споживачів; визначення параметрів макроекономічної та структурної рівноваги ринку зерна; інституційна узгодженість усіх підсистем механізму; досягнення збалансованості продуктових сегментів; тактичне сценарне програмування; безперешкодне переміщення товарів зернового ринку по всій території країни; оперативне регулювання; формування єдиної антимонопольної політики; регулювання міжрегіональних і зовнішніх зв'язків; обслуговування товарообігу зернової продукції; інформаційне забезпечення всіх учасників ринку; постійний моніторинг, виявлення та протидія загрозам і чинникам нестабільності на зерновому ринку.

Базисом розбудови моделі гармонійного організаційно-економічного механізму функціонування ринку зерна має бути врахування принципів системності, науковості, ритмічності, альтернативності, адекватності та гнучкості, самоорганізації, адаптивності, граничної продуктивності, безперервності, відкритості та прозорості, надійності, пріоритетності, збалансованості державного корегування та саморегуляції, комплексності, варіативності, оптимальності, збалансованості інтересів учасників ринку, ефективності, екологічності та безпечності, інтенсивності, синергетичності, а також територіально-галузевого принципу.

Означені принципи забезпечують комплексний підхід до розбудови чи модернізації організаційно-економічного механізму функціонування ринку зерна, дають змогу визначити його роль й місце серед інших механізмів, чітко окреслити його взаємодію, синтезувати методи та інструменти з урахуванням чинників, що гальмують досягнення поставлених завдань або допомагають їм, сприя-

тимуть розширенню ринкових альтернатив і використанню внутрішнього потенціалу та зовнішніх можливостей.

Спираючись на ці принципи, можемо такі окреслити вимоги, за якими має формуватися організаційно-економічний механізм функціонування ринку зерна:

- орієнтованість на бажаний результат;
- активна участь державних регуляторів щодо забезпечення еквівалентного обміну;
- прискорення соціально-економічного зростання;
- гармонізація зв'язків між усіма учасниками ринку з урахуванням їх розвитку у просторі й часі;
- можливість державного регулювання та підтримки пріоритетних напрямів;
- раціональне використання державного протекціонізму;
- забезпечення виходу зернової продукції на зовнішні ринки;
- композиційна побудова субсистем механізму, що розвиваються у взаємодії та взаємозалежному зв'язку;
- швидка адаптація до невідповідностей, коливань, суперечностей зовнішнього та внутрішнього середовища;
- формування продовольчої безпеки;
- забезпечення зміцнення внутрішніх та зовнішніх ланцюгів субсистем механізму;
- стимулювання інноваційного розвитку усіх учасників ринку;
- стимулювання платоспроможного попиту на зернову продукцію;
- інформаційна підтримка усіх процесів на зерновому ринку;
- адаптація завдань відповідно до зміни запитів і викликів сьогодення.

Для задоволення цих вимог необхідно впроваджувати адаптивні параметричні моделі трансформації організаційно-економічного механізму функціонування ринку зерна, для чого доцільно використовувати методи спостереження, системного аналізу, прогнозування, індукції та дедукції, аналізу ієрархій, рангів, імітаційного й сценарного програмування та економіко-математичного моделювання.

Під час формування, модернізації чи розбудови організаційно-економічного механізму функціонування ринку зерна необхідно передусім враховувати специфіку зерна як товару: товар ринку зерна є необхідним, життєво незамінним продуктом потреб людини; асортимент зернової продукції неоднорідний за технологічною, територіальною, функціональною композицією; зерновиробництво є експортно орієнтованою галуззю; дієвість функціонування ринку зерна значною мірою впливає на рівень життя населення; ринок зерна є неоднорідним та сезонним; наявні споживчі переваги

порівняно з іншими видами товарів; є подовжений виробничий цикл (особливо для озимини); реалізується нерівномірно протягом року; є висока конкуренція; зерновиробництво належить до капіталомістких галузей; виробництво супроводжується високим рівнем ризиків; є відносно насичений та стабільний попит; потребує розвинутої мережі логістичних ланцюгів; є гнучкість економічних відносин у сегменті «виробництво – споживання»; є необхідність активного державного впливу; регулювання ринку зерна здійснюється за допомогою цільових програм; є необхідність формування виробничої, ринкової, допоміжної інфраструктури за державної підтримки; відсутня стратегія захисту внутрішнього ринку.

Організаційно-економічний механізм функціонування ринку зерна включає узгоджену систему мети, цілей, завдань, стратегій, альтернатив, критеріїв, можливостей та базується на:

- формуванні інформаційної бази, каналів, зв'язків, ланцюжків, бізнесових комбінацій;
- економічній, фінансовій, інформаційній, організаційній, технологічній, комунікаційній взаємодії різноманітних субсистем та їх складових частин із зовнішнім середовищем;
- взаємоузгодженні важелів, методів, планів, цін, інструментів, нормативів, технологій тощо;
- адміністративних, економічних, фінансових, організаційних, інформаційних, комунікаційних внутрішніх та зовнішніх обмеженнях.

Специфіка прикладного використання організаційно-економічного механізму функціонування ринку зерна пояснює багатогранність позицій щодо його складових частин, субсистем та структури. Зміст кожної субсистеми та їх кількість залежать від специфіки й масштабів економічної діяльності, рівня впливу держави та зовнішнього середовища, мети, результатів діяльності тощо. Опрацювавши наявні пропозиції, вважаємо, що ключовими субсистемами організаційно-економічного механізму функціонування ринку зерна є ресурсна, нормативно-правова, функціональна, економічно-фінансова, організаційна, інфраструктурна та інформаційна субсистеми, а їх складовими частинами слід вважати мету, цілі, завдання, суб'єкт, об'єкт, функції, принципи, методи, стимули, інструментарій, способи, важелі, технології, засоби, санкції, норми, програми, проекти, заходи, стратегічне планування та прогнозування, сценарне програмування, територіальне проектування, оперативне регулювання, ланцюги, канали, зв'язки, критерії, індикатори, нормативи. Зазначимо, що значення кожної субсистеми та складової частини неоднакове, тому недооцінювати чи переоцінювати важливість та їх вплив не слід. Для кожної субсистеми організаційно-економічного механізму функціонування ринку характерні свої особливості та відносна самостійність,

водночас результат їхньої взаємодії націлений на досягнення єдиної мети. Такий підхід до структурно-функціональної розбудови організаційно-економічного механізму функціонування ринку дає змогу максимально врахувати його особливості, протистояти впливу негативних чинників та сприяє оперативному внесенню коректив та більш адекватному реагуванню на зміни конкурентного середовища.

На думку дослідників, кожному етапу соціально-економічного розвитку відповідає певний організаційно-економічний механізм функціонування ринку зерна, який відображає специфіку економічного та організаційного розвитку, тому його доцільно класифікувати за фазою розвитку (адаптаційний, антикризовий, економічного зростання, інноваційний); стійкістю зв'язків субсистем та взаємодії складових частин (без збоїв, із перманентними збоями, із системними збоями); рівнями формування (функціональні, об'єктні, критеріальні, суб'єктні); структурою ключових субсистем та модулів (прямолінійна, ієрархічна, блочна); природою виникнення (спонтанний, цілеспрямованих дій уряду, під впливом певних структур).

Структуруючи процес модернізації чи розбудови організаційно-економічного механізму функціонування ринку зерна, враховуючи його сутнісні характеристики, особливості, маємо окреслити ключові етапи цього процесу:

1) комплексна діагностика наявної ситуації, виявлення проблем, сильних та слабких аспектів функціонування ринку зерна;

2) визначення мети, завдань розроблення змін;

3) визначення функцій, принципів, вимог, необхідних атрибутів, які забезпечать досягнення мети;

4) розроблення концептуальних засад інноваційних змін з обґрунтуванням методології цього процесу;

5) визначення бажаного ступеня взаємоузгодженості субсистем із зовнішнім середовищем;

6) виявлення ризиків та загроз та рівня їх впливу на функціонування ринку зерна, розроблення компенсаційних заходів;

7) розроблення критеріїв, системи показників, індикаторів оцінювання результативності організаційно-економічного механізму функціонування ринку зерна;

8) розроблення стратегій та альтернативних сценаріїв розвитку організаційно-економічного механізму функціонування ринку зерна;

9) визначення інструментів, методів, програм, технологій, важелів реалізації стратегій;

10) контролінг стратегічних перетворень, виявлення «стратегічних упущень», ухвалення заходів щодо нівелювання опору змінам.

Підсумовуючи, зазначаємо, що для забезпечення стабільності організаційно-економічного механізму функціонування ринку зерна необхідно

здійснювати його трансформацію та адаптацію задля посилення наявних точок росту, нарощення конкурентних переваг та використання потенціалу й нових експортних можливостей.

Висновки з проведеного дослідження.

У статті з'ясовано економічну сутність, функції, принципи, вимоги та основні характеристики організаційно-економічного механізму функціонування ринку зерна, виявлено особливості його розбудови, обґрунтовано субсистеми організаційно-економічного механізму функціонування ринку зерна та етапи його формування. Зокрема, відзначено, що організаційно-економічний механізм функціонування ринку зерна не може існувати як замкнена система, він є мінливою динамічною відкритою системою, яка адаптується до впливу різноманітних внутрішніх та зовнішніх чинників, які можуть стримувати чи обмежувати його розвиток, а для забезпечення стабільності організаційно-економічного механізму функціонування ринку зерна необхідно здійснювати його трансформацію та адаптацію задля посилення наявних точок росту, нарощення конкурентних переваг та використання потенціалу й нових експортних можливостей.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Белая И., Егоров П. Концептуальная модель организационно-экономического механизма управления гибкостью производственных систем. *Вісник Донецького університету. Серія В: Економіка і право*. 2004. № 2. С. 7–16.

2. Большой экономический словарь / под ред. А. Азрилияна. Москва : Институт новой экономики, 2002. 1280 с.

3. Дем'яненко М. Фінансові чинники формування доходів у сільському господарстві. *Економіка АПК*. 2008. № 5. С. 18–20.

4. Дунська А. Визначення категорії «інноваційний механізм розвитку промислових підприємств». *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2013. № 1. С. 169–179.

5. Козаченко А. Управление крупным предприятием : монография. Киев : Либра, 2006. 384 с.

6. Лисенко Ю., Егоров П. Організаційно-економічний механізм управління підприємством. *Економіка України*. 1997. № 1. С. 86–87.

7. Лузан Ю. Організаційно-економічний механізм забезпечення розвитку агропромислового виробництва України: теоретико-методологічний аспект. *Економіка АПК*. 2011. № 2. С. 3–12.

8. Основи економічної теорії / за ред. В. Білика, П. Саблука. Київ : ІАЕ, 1999. 468 с.

9. Погрищук Б. Організаційно-економічні засади ефективного функціонування зернопродуктового підкомплексу : монографія. Тернопіль : Джура, 2009. 370 с.

10. Саблук П., Малік М., Валентинов В. Формування міжгалузевих відносин: проблеми теорії і методології. Київ : ІАЕ, 2002. 294 с.

11. Современный экономический словарь / ред. Б. Райзберг, Л. Лозовский, Е. Стародубцева. Москва : ИНФРА-М, 2011. 479 с.

REFERENCES:

1. Belaia Y., Ehorov P. (2004). Kontseptualnaia model orhanyzatsionno-ekonomicheskoho mekhanizma upravleniia hybkostiui proizvodstvennykh system [A conceptual model of the organizational and economic mechanism for managing the flexibility of production systems]. *Visnyk Donetskoho universytetu. Serii V: Ekonomika i pravo*, no. 2, pp. 7–16.

2. Azryliana A. (ed.) (2002) *Bolshoi ekonomicheskii slovar* [Big Dictionary of Economics]. Moscow: Instytut novoi ekonomyky. (in Russian)

3. Demianenko M. (2008) Finansovi chynnyky formuvannia dokhodiv u silskomu hospodarstvi [Financial factors of income generation in agriculture]. *Ekonomika APK*, no. 5, pp. 18–20.

4. Dunska A. (2013) Vyznachennia katehorii “innovatsiinyi mekhanizm rozvytku promyslovykh pidpriemstv” [Definition of the category “innovative mechanism for the development of industrial enterprises”]. *Marketing i menedzhment innovatsii*, no. 1, pp. 169–179.

5. Kozachenko A., Liashenko A., Ladko Y. (2006). *Upravlenye krupnym predpriiatyem* [Large Enterprise Management]. Kyiv: Libra. (in Ukrainian)

6. Lysenko Yu., Yehopov P. (1997). Orhanizatsiino-ekonomichnyi mekhanizm upravlinnia pidpriemstvom [Organizational and economic mechanism of enterprise management]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 1, pp. 86–87.

7. Luzan Yu. (2011) Orhanizatsiino-ekonomichnyi mekhanizm zabezpechennia rozvytku ahropromyslovoho vyrobnytstva Ukrainy: teoretyko-metodolohichni aspekt [Organizational and economic mechanism for ensuring the development of agro-industrial production of Ukraine: theoretical and methodological aspect]. *Ekonomika APK*, no. 2, pp. 3–12.

8. *Osnovy ekonomichnoi teorii* (1999) [Fundamentals of economic theory] / za red. V. Bilyka, P. Sabliuka. Kyiv: IAE. (in Ukrainian)

9. Pohryshchuk B. (2009) *Orhanizatsiino-ekonomichni zasady efektyvnoho funktsionuvannia zernoproduktivoho pidkompleksu* [Organizational and economic principles of effective functioning of the grain subcomplex]. Ternopil: Dzhura. (in Ukrainian)

10. Sabluk P., Malik M., Valentynov V. (2002) *Formuvannia mizhhaluzevykh vidnosyn: problemy teorii i metodolohii* [Formation of intersectoral relations: problems of theory and methodology]. Kyiv: IAE. (in Ukrainian)

11. Sovremennyi ekonomicheskii slovar (2011) [Modern economic dictionary] / red. Raizberh B., Lozovskiy L., Starodubtseva E. Moscow: YNFRA-M. (in Russian)